

Алієва Ольга Георгіївна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціально-політичних і правових наук Донбаського державного педагогічного університету (м. Слов'янськ, Україна). E-mail: alievaol@mail.ru

Alieva Olha Heorhiivna – PhD in Philosophy, Assistant Professor of the Philosophical, Socio-Political and Legal Sciences Department, Donbass State Pedagogical University (Sloviansk, Ukraine). E-mail: alievaol@mail.ru

УДК 796.332.011.1-053.6(045)

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ТА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ 8-9 КЛАСІВ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ УРОКІВ ФУТБОЛУ

А. В. Бойченко, А. В. Осіпцов

У статті розглядається спеціальна програма занять з футболу, що спрямована на виховання морально-вольових якостей особистості учнів 8-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з використанням інноваційних технологій; надана сутнісна характеристика ціннісних орієнтацій учнів; розроблена система занять з футболу для учнів середніх класів; визначаються благодійні акценти в роботі з м'ячем для впливу на окремі компоненти виховання учнів; узагальнено вже існуючий практичний досвід, який може бути потрібним для психологів та тренерів з футболу.

Ключові слова: морально-вольові якості, ціннісні орієнтації, особистість, учні, освіта, футбол, загальноосвітні навчальні заклади, програма.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Сучасний стан фізичного виховання в Україні характеризується постійним оновленням його змісту, форм та засобів, про що свідчить постійне вдосконалення навчальних програм та нормативних актів. Центральне місце в існуючій системі наукових та педагогічних знань про фізичне виховання та спорт відведено фізичній підготовці. Ця галузь знань призвана виявити закономірності становлення майстерності учнів 8-9 класів, встановлювати способи їх використання на заняттях фізичної культури.

Загальновідомо, що під фізичним вихованням розуміють педагогічний процес формування гармонійно розвинутої особистості, який переважно базується на використанні фізичних вправ в комплексі з іншими засобами, наприклад, ціннісними орієнтаціями. Психічне життя особистості складається з потреб, інтересів, мотивів, стимулів, установок, цілей, уявлень, почуттів та пов'язане з особливостями мислення, характеру, здібностей.

Аналізуючи стан проблеми управління освітнім процесом і ґрунтуючись на загальнотеоретичних знаннях, навчальна система, теорія і методика фізичного виховання містяться в працях В. Г. Ареф'єва (2012), М. С. Гончаренко (2014), В. А. Запорожанова (1995), Н. Н. Булатової (1996), Л. П. Матвєєва (2001), Г. П. Шевченко (2010), О. М. Школи (2015) та ін., можна сформулювати основні напрямки подальшого розвитку технологій та методик навчання, а також цінностей особистості учня до навчання.

Напрями подальшого гармонійного розвитку учнів середніх класів пов'язані також з можливістю використання різних додаткових чинників, здатних підтримати їх працездатність, виховати морально-вольові якості особистості, взаємодіяти в команді та набути якості лідера в класі. Викладене вище свідчить про актуальність наших досліджень, оскільки вони спрямовані на пошук оптимізації освітнього процесу з метою досягнення максимального ефекту від роботи вчителя фізичної культури.

Робота виконана згідно «Зведеного плану НДР в галузі фізичної культури та спорту на 2011-2015 рр.» за темою 2.4 «Теоретико-методичні основи індивідуалізації навчально-тренувального процесу в фізичному вихованні та спорту» (№ держреєстрації 0112U002001).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний футбол продовжує завойовувати все більшу популярність в світі. В останні роки гра провідних команд світу відрізняється помітним зростанням інтенсифікації, що виявляється в зростанні напруженості боротьби в ігрових епізодах, в скороченні пасивних фаз, в значній різноманітності форм захисту й атаки. Ці тенденції говорять про основи, які повинні закладатися з дитинства.

Для загальноосвітніх шкіл є програма, в якій пріоритет в навчанні відводиться техніці виконання вправ – традиційне формування умінь і навичок через багаторазове повторення прийомів в стандартних умовах, а вихованню морально-вольових якостей не відводиться належної уваги. Особливо це стосується тієї частини підготовки, яка потребує від гравця швидкості прийняття рішення на будь-яку ігрову ситуацію з безліччю

можливих рішень. При цьому рішення має бути ефективним. Для реалізації цього необхідне запровадження інноваційних підходів до освітньої діяльності в умовах модернізації, що ґрунтуються на культурно-оздоровчих принципах і спрямовані на формування цінностей, потреб, знань, умінь та навичок щодо виховання особистості учня.

На основі аналізу отриманих даних за методиками, що розглядали різні вчені, були виявлені гармонійний та конфліктний типи особистості футболістів, для яких характерний той чи інший стан поведінки, реагування на успіх та невдачу, вплив тренера або вчителя фізичної культури. Нами було виявлено, що більшість вчителів не враховують індивідуально-психологічні особливості учнів на заняттях футболу, а також можливий ефект від їх словесних дій на психічний стан учнів та не завжди можуть володіти собою.

Мета статті полягає у визначенні рівнів сформованості в учнів 8-9 класів морально-вольових якостей та ціннісних орієнтацій в умовах модернізації уроків футболу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Збереження і зміцнення здоров'я дітей – одна з найактуальніших проблем сучасного світу [1; 3; 5]. Вважаємо, що футбол – це найкращий спосіб привчити дитину до здорового способу життя [2; 7], а також виховати в дитині ціннісні якості лідера. До того ж такі заняття краще проводити в ігровій формі. А регулярні заняття дозволяють розвинути фізичні якості (спритність, силу, витривалість, гнучкість), координацію, зміцнюють імунну систему та виховують морально-вольові якості. Крім того, вправи футболу дозволяють запобігти таким поширеним захворюванням як плоскостопість і порушення постави, вирішити проблеми з опорно-руховим апаратом, зміцнити серцево-судинну систему. На уроках фізичної культури використання футболу – це яскраві та позитивні емоції у дитини 13-15 років, радість від подолання труднощів і перешкод, цікаве спілкування і нові друзі [8].

Відповідно до вищевикладеного була розроблена спеціальна програма для уроків фізичної культури з елементами футболу та з впровадження в заняття складно-координаційних систем навчання (скіпінгу і табати).

Ціллю нашої експериментальної програми є вдосконалення процесу гармонійного розвитку учнів середніх класів на заняттях футболу з використанням інноваційних технологій.

Дана програма забезпечує збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я дітей за допомогою реалізації сучасних і адаптованих до умов шкільного закладу оздоровчих технологій на основі футболу. Ці технології носять профілактичний характер і спрямовані на підтримку емоційно-позитивного тону особистості учнів 8-9 класів та виховання в них загальнолюдських цінностей.

Завдання програми

Оздоровчі завдання:

1. Зберігати і зміцнювати здоров'я учнів 8-9 класів за допомогою елементів футболу, скіпінгу та табати.

2. Розвивати всі групи м'язів за допомогою спеціальних вправ з м'ячем, а також з використанням технічних засобів.

3. Зміцнення опорно-рухового апарату.

Освітні завдання:

1. Розвивати рухові здібності учнів (швидкість, силу, витривалість, гнучкість, спритність, витривалість).

2. Удосконалювати в учнів уміння й навички правильного виконання рухів.

Виховні завдання:

1. Виховувати морально-вольові якості та емоційно-позитивне ставлення, а також стійкий інтерес до занять фізичною культурою і самостійної рухової діяльності.

2. Виховувати почуття впевненості в собі.

3. Виявляти ціннісні орієнтації.

Зміст і структура програми

Спеціальна програма для учнів 8-9 класів включає 4 розділи:

1. Навчання техніці виконання рухів з м'ячем, вдосконалення рухових умінь.

2. Розвиток координаційних та силових здібностей.

3. Зміцнення серцево-судинної та дихальної систем засобами футболу.

4. Виховання моральних та вольових якостей.

Заняття фізичною культурою за даною програмою проводиться з урахуванням загального функціонального і психічного стану учнів, даних медичного огляду, результатів перевірки вихідного рівня фізичної підготовленості.

Програма розрахована на 34 години. Заняття проводяться з урахуванням навчального плану. У навчальному процесі такі заняття добре вписуються в навчальну та оздоровчу роботу навчальних закладів у

вигляді щотижневих уроків фізичної культури або в якості позаурочної роботи, так як вони побудовані відповідно до сучасних підходів щодо виховання учнів 8-9 класів та спрямовані на формування поведінкових навичок здорового способу життя.

Заняття в обох групах проводяться з вересня по травень 1 раз на тиждень по 45 хвилин. У контрольній групі – за звичайною навчальною програмою з фізичного виховання [7], в експериментальній групі – за розробленою нами програмою, що включала в себе: різні види діяльності – рухові вправи, основні види рухів (ходьба, стрибки, оздоровчий біг, вправи з м'ячем з тренажерами і без них, вправи на рівновагу і гнучкість та ін.), дихальна гімнастика, різноманітні вправи скіпінгу та табати.

Синтез різних видів діяльності, що відповідає існуючим науково обґрунтованим оздоровчим системам, підпорядкований одній меті – мотивації здорового способу життя, зміцненню опорно-рухового апарату, вихованню загальних цінностей в учнів 8-9 класів.

Однак при проведенні оздоровчих занять обов'язково необхідно враховувати самопочуття дітей, а також їх емоційний стан. Тому система ціннісних орієнтацій учнів була теж включена до програми занять з футболу та визначала змістовну сторону спрямованості особистості учнів і складала основу їх відносин до навколишнього світу, до інших людей, до себе самих, складала основу світогляду і ядро мотивації життєвої активності та ведення здорового способу життя, – життєвої концепції і «філософії життя». Для визначення ціннісних орієнтацій особистості учнів, тобто таких, що є самоцінними та які не можна обґрунтувати іншими, більш загальними або більш важливими цінностями, було використано методику психодіагностичного тестування в розробці М. Рокіча.

Згідно отриманих даних констатується, що ціннісна орієнтація «активність життя» учнів контрольної групи мала поліпшення від 4,12 балів на початку формуючого експерименту до 4,1 балів наприкінці формуючого експерименту, що відобразило середній рівень та склало загальне поліпшення у 0,4%. Аналогічний показник учнів експериментальної групи покращувався протягом формуючого експерименту, що підтверджували статистично значущі ($p < 0,01$) відмінності у результатах анкетування – від 4,1 балів на початку навчального року до 5,9 балів наприкінці із загальним поліпшенням 43,7% (високий рівень).

Ціннісні орієнтації «наявність друзів», «суспільне визнання» і «пізнання» впродовж формуючого експерименту в контрольній групі змінювались наступним чином. При першому визначенні показники

названих ціннісних орієнтацій склали 5,1 балів (високий рівень), 3,6 балів (середній рівень) і 4,1 балів (середній рівень). При другому визначенні – 5,24 бали (високий рівень), 4,0 бали (середній рівень) і 4,3% (середній рівень) при відсутності достовірно значущих відмінностей ($p > 0,05$). В експериментальній групі на початку формуючого експерименту аналогічні показники склали 5,4 бали (високий рівень), 3,8 бали (середній рівень) і 4,2 балів (середній рівень). Після застосування розробленої методики формування морально-вольових якостей учнів на уроках футболу рівень названих ціннісних орієнтацій збільшився на 11,1 %, 42,1% і 23,5% і став високим – 6,0 балів, 5,4 балів і 5,2 балів при наявності статистично значущих відмінностей ($p < 0,01$).

Експериментальна методика занять складалася з трьох частин.

У підготовчу частину входили загальнорозвивальні вправи, спеціальні вправи на тренажерах. Темп виконання повільний, помірний і середній, дозування – 6-8 повторень. В основну частину входили стрибки через скакалку (скіпінг), силові вправи (методика Табата), а також вправи з положення лежачи на спині, на боці та на животі, вправи на спеціальних тренажерах. У цих положеннях легше стежити за випрямленим тілом, м'язи не відчувають тривалого статичного навантаження, як при триманні тіла в положенні стоячи та сидячи. Дозування вправ залежить від самопочуття, в середньому – 8-16 разів. Всі вправи обов'язково виконуються в обидві сторони. Заключна частина будувалася з вправ на розслаблення і гнучкість, що виконувалися у вихідних положеннях лежачи на спині, виховання морально-вольових якостей та отримання позитивного емоційного стану – рухливі ігри.

Слід зазначити, що для емоційного комфорту під час організації та проведення рухової активності учнів сприяє музичний супровід занять фізичною культурою. Дуже велике значення для збереження уваги та інтересу учнів протягом усього заняття має інтонаційна різноманітність мови вчителя та його постійне спостереження за самопочуттям і індивідуальною реакцією учнів.

Створення повноцінного фізкультурно-оздоровчого середовища для учнів передбачає наявність обладнання та інвентарю, що сприяє зміцненню м'язів і надає позитивний вплив на формування позитивного психічного стану учнів (похилі дошки, гімнастична стінка, м'ячі, скакалки, гімнастичні палиці, гімнастичні мати, спеціальні тренажери тощо).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, акцент в експериментальній оздоровчій програмі робиться на виховання в учнів морально-вольових якостей та цінностей щодо здорового способу життя.

Бачимо, що на початку формуючого експерименту всі учні 8-9 класів, як у контрольній, так і в експериментальній групах, мали приблизно однаковий рівень сформованості цінностей особистості. Наприкінці формуючого експерименту відбувалися поетапні позитивні зміни, які були обумовлені впровадженням розробленої методики формування морально-вольових якостей на заняттях футболу учнів 8-9 класів. Управління освітнім процесом з фізичного виховання з використанням інноваційних технологій на сучасному етапі розвитку футболу не може бути ефективним без вивчення технічної майстерності юних футболістів і наявності об'єктивних даних про їх фізичну підготовленість.

Подальшого вивчення потребують можливості застосування інтерактивних технологій у загальноосвітніх навчальних закладах на уроках фізичної культури, а також методика фахової підготовки майбутніх вчителів до їх впровадження.

Література

1. Алямовская В. Г. Технология разработки базовой и профильной оздоровительной программ [Электронный ресурс]: лекция № 8 / В. Г. Алямовская // Педагогический университет «Первое сентября». – Режим доступа: http://dob.1september.ru/view_article.php?ID=200402407.
2. Голомазов С. Меткость, точность и техника действий с мячом и принципиальные подходы к тренировке точности быстрых движений / С. Голомазов, В. Задиорский, Б. Чирва // Теория и практика футбола. – 2004. – № 1. – С. 33–35.
3. Голомазов С. В. Теория и методика футбола / С. В. Голомазов, Б. Г. Чирва. – М. : СпортАкадемПресс, 2002. – Т. 1 : Техника игры. – 472 с.
4. Гужаловский А. А. Развитие двигательных качеств у школьников / А. А. Гужаловский. – Мн. : Народная асвета, 1978. – 125 с.
5. Лазарчук А. Цінності людини в науково-психологічному осмисленні / А. Лазарчук // Психологія і суспільство. – 2003. – № 2. – С. 19–37.
6. Попов А. Н. Структура физической подготовленности и ее корреляционный анализ у юных футболистов на этапе специализированной базовой подготовки / А. Н. Попов // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. – Х., 2014. – № 12. – С. 54–57.
7. Фізична культура в школі: 5–9 класи : метод. посібник / за заг. ред. С. М. Дятленка. – К. : Літера ЛТД, 2011. – 368 с.
8. Филин В. П. Основы юношеского спорта / В. П. Филин, Н. А. Фомин. – М. : Физкультура и спорт, 1980. – 255 с.
9. Чирва Б. Г. Футбол. Методика совершенствования «техники эпизодов игры» / Б. Г. Чирва. – М. : СпортАкадемПресс, 2001. – 112 с.

ФОРМИРОВАНИЕ МОРАЛЬНО-ВОЛЕВЫХ КАЧЕСТВ И ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ ЛИЧНОСТИ УЧЕНИКОВ 8-9 КЛАССОВ В УСЛОВИЯХ МОДЕРНИЗАЦИИ УРОКОВ ФУТБОЛА

А. В. Бойченко, А.В. Осипцов

В статье рассматривается специальная программа занятий по футболу, направленная на воспитание морально-волевых качеств личности учащихся 8-9 классов общеобразовательных учебных заведений с использованием инновационных технологий; предоставлена сущностная характеристика ценностных ориентаций учащихся; разработана система занятий по футболу для учащихся средних классов; определяются благоприятные акценты в работе с мячом для воздействия на отдельные компоненты воспитания учащихся; обобщен уже существующий практический опыт, который может потребоваться для психологов и тренеров по футболу.

Ключевые слова: морально-волевые качества, ценностные ориентации, личность, ученики, образование, футбол, общеобразовательные учебные заведения, программа.

THE FORMATION OF MORAL AND VOLITIONAL QUALITIES AND VALUE ORIENTATIONS OF THE 8-9 CLASSES PUPILS' PERSONALITY IN CONDITIONS OF MODERNIZATION OF FOOTBALL LESSONS

A. V. Boychenko, A.V. Osiptsov

The article describes the special football program aimed at education of moral and volitional qualities of 8-9 classes pupils of secondary schools using innovative technologies; the essential characteristics of value orientations of pupils is given; a system of football lessons for secondary classes is developed; favourable accents in the work with the ball for the impact on individual components of education are determined; existing practical experience that may be necessary for psychologists and coaches in football is summarized.

Key words: Moral and volitional qualities, values, personality, pupils, education, football, education institutions, program.

Бойченко Артем Васильович – старший викладач кафедри фізичного виховання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (м. Харків, Україна). E-mail: alesikk1974@gmail.com

Boychenko Artem Vasilyovich – Senior Lecturer of the Chair of Physical Education of the Municipal Institution «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council (Kharkiv, Ukraine). E-mail: alesikk1974@gmail.com

Осіпцов Андрій Валерійович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я людини Маріупольського державного університету (м. Маріуполь, Україна). E-mail: a.osiptsov@mdu.in.ua

Osiptsov Andriy Valeriyovych – EdD in Pedagogy, Professor, Head of the Department of Physical Education, Sport and Health, Mariupol State University (Mariupol, Ukraine). E-mail: a.osiptsov@mdu.in.ua

УДК 378.1

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З КЕРУВАННЯ ДОКУМЕНТАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ НА ОСНОВІ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

Ю. О. Бриль

У статті охарактеризовано сучасний стан системи професійної підготовки фахівців з керування документаційними процесами у вищій школі розвинених країн світу. Розглянуто форми навчання та елементи організації освітнього процесу. Здійснено аналіз освітніх програм їхньої підготовки та підвищення кваліфікації в межах спеціалізацій, які існують в університетських школах бібліотечної та інформаційної освіти.

Доведено, що на основі міжнародного досвіду можливо здійснити якісну професійну підготовку фахівців з керування документаційними процесами.

***Ключові слова:** документознавство, документно-інформаційна сфера, керування документаційними процесами, міжнародний досвід, професійна підготовка, школа бібліотекознавства та інформології.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Сучасні інтеграційні процеси та глобалізація позначаються на всіх сферах життєдіяльності суспільства, в тому числі й на сфері освіти. Реалії сьогодення потребують від системи вищої освіти України впровадження загальноновизнаних міжнародних норм і стандартів освіти з метою підвищення рівня якості освітнього процесу та досягнення випускниками ВНЗ належного рівня конкурентоспроможності на світовому ринку праці.